

Σχόλιο για τις προοπτικές ανάπτυξης των υδατικών πόρων στην Ελλάδα σε σχέση με την Κοινοτική Οδηγία-Πλαίσιο για το νερό

Δ. Κουτσογιάννης¹ και Ι. Τσελέντης²

¹ Τομέας Υδατικών Πόρων, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

² NAMA Σύμβουλοι Μηχανικοί και Μελετητές

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην Ελλάδα, η ως τώρα χαμηλή ανάπτυξη των υδατικών πόρων, σε συνδυασμό με τις μεσογειακές υδροκλιματικές συνθήκες, έχουν αποτέλεσμα να μην καλύπτονται ικανοποιητικά σε διάφορες περιοχές οι υδατικές ανάγκες. Έτσι, υπάρχουν περιθώρια αλλά και πιεστικές ανάγκες περαιτέρω ανάπτυξης των υδατικών πόρων με την κατασκευή νέων έργων για την εξασφάλιση μακροχρόνιων και βιώσιμων λύσεων στους τομείς της ύδρευσης, της ενεργειακής αξιοποίησης και της γεωργικής ανάπτυξης. Επιπλέον, με τα έργα αυτά θα αποσοβηθούν οι έντονες πιέσεις που ασκούνται σήμερα στους υπόγειους υδροφορείς και στο φυσικό περιβάλλον. Οι νέες τροποποιήσεις των υδατικών συστημάτων που θα απαιτηθούν δεν αντίκεινται στην Κοινοτική Οδηγία-Πλαίσιο για το νερό, υπό τον όρο ότι θα τηρηθούν οι προϋποθέσεις της αειφορίας στην ανάπτυξη και του μετριασμού των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Σε αυτή την κατεύθυνση, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι τα ως σήμερα ιδιαίτερα τροποποιημένα υδατικά συστήματα (π.χ. μεγάλοι ταμιευτήρες) βρίσκονται, από πλευράς ποιότητας νερού και περιβάλλοντος, σε κατάσταση που συναγωνίζεται και πολλές φορές ξεπερνά την αντίστοιχη των φυσικών υδάτινων σωμάτων.

Comment on the perspectives of water resources development in Greece with regard to the Water Framework Directive

D. Koutsoyiannis¹ and I. Tselentis²

¹ Department of Water Resources, National Technical University of Athens

² NAMA Consulting Engineers

ABSTRACT

As a consequence of the inadequate development of water resources and the Mediterranean hydroclimatic conditions, water needs in several areas in Greece are not satisfactorily met. Therefore, the need for further development of water resources is urgent. Such a development should comprise the construction of new works that can assure long-lasting and sustainable solutions in water supply, hydropower and agricultural development. Furthermore such works would mitigate the existing stresses acting on natural environment and groundwater aquifers. Modifications to be made to the natural water systems will not be in breach of the Water Framework Directive provided that sustainability requirements will be met, while negative environmental impacts are alleviated. In this direction, the fact that water quality and environmental conditions of the existing modified water systems (e.g. large reservoirs), match and often exceed the condition of the natural water bodies, is very encouraging.

Εισαγωγή

Η εφαρμογή της νέας Οδηγίας – Πλαίσιο 60/2000 ΕΕ για το νερό (European Parliament and Council of the European Union, 2000), αποτελεί πιθανόν το πιο σημαντικό θεσμικό εργαλείο που εισάγεται στον τομέα του νερού σε διεθνές επίπεδο, εδώ και πολλά χρόνια. Η νέα Οδηγία αντικατοπτρίζει την τάση προς ολοκληρωμένο περιβαλλοντικό σχεδιασμό και διαχείριση. Η προετοιμασία και ανάπτυξη της Οδηγίας διήρκεσε πάνω από μια δεκαετία και αποτέλεσε πεδίο έντονης επιστημονικής και πολιτικής διαμάχης στους κόλπους της Κοινότητας. Η ερμηνεία των προβλέψεων της Οδηγίας αποτελεί ακόμη και τώρα αντικείμενο επιστημονικών συζητήσεων και είναι πιθανόν να περάσουν αρκετά χρόνια, πριν γίνει πλήρως κατανοητή και ερμηνευθούν επαρκώς τα πλοκάμια της, από όλους τους εμπλεκόμενους.

Όμως, η βαρύτητα στην περιβαλλοντική διάσταση του νερού, που είναι διάχυτη στο σύνολο της Οδηγίας, είναι δυνατό να οδηγήσει σε παρερμηνείες και υπεραπλουστεύσεις, οι οποίες με τη σειρά τους, σε ότι αφορά την Ελλάδα, περικλείουν τον κίνδυνο να επηρεαστεί δυσμενώς η υδατική ανάπτυξη.

Το σχόλιο αυτό έχει σκοπό να επισημάνει αυτόν τον κίνδυνο, ιδίως στην αρχική περίοδο, μέχρι να γίνουν κατανοητές όλες οι όψεις της σημαντικής αυτής Οδηγίας. Ο εν λόγω κίνδυνος πηγάζει αντικειμενικά από το γεγονός ότι η χώρα, λόγω των σημαντικών καθυστερήσεων στην κατασκευή μεγάλων υδραυλικών έργων υποδομής, έχει ακόμη μεγάλο δρόμο να διανύσει μέχρι την αξιοποίηση σε ικανοποιητικό βαθμό των υδατικών πόρων της και την επίλυση ορισμένων κρίσιμων προβλημάτων κάλυψης υδατικών ελλειμμάτων. Η ιδιαιτερότητα αυτή σε σχέση με τις πιο προηγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), που πρωταγωνίστησαν στην σύνταξη και θέσπιση της υπόψη Οδηγίας, συνδυάζεται ακόμη με το γεγονός ότι η χώρα μας δεν αντιμετωπίζει ίδιας τάξης και ποιότητας προβλήματα υποβάθμισης του υδατικού περιβάλλοντος, κάτι που, παρά το θετικό του χαρακτήρα, ίσως δυσκολεύει την επικοινωνία με τα όργανα της ΕΕ. Στα αντικειμενικά εμπόδια που καθιστούν δυσμενέστερες τις συνθήκες ανάπτυξης των υδατικών πόρων θα πρέπει να προστεθεί και ένα ακόμη: το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια στη χώρα ευδοκούν οι αυτόκλητοι προστάτες του περιβάλλοντος, ο λαϊκισμός, οι εύκολες ερμηνείες και τα αυθαίρετα συμπεράσματα, τα οποία ενδέχεται να παρασύρουν ή να καταστήσουν διστακτικούς τους φορείς λήψης αποφάσεων.

Η κατάσταση της αξιοποίησης των υδατικών πόρων στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη των υδατικών πόρων μιας περιοχής προϋποθέτει κατά κανόνα μεγάλης κλίμακας υδραυλικά έργα και κυρίως φράγματα και ταμιευτήρες. Έτσι, ο αριθμός των μεγάλων φραγμάτων που έχουν κατασκευαστεί αποτελεί ένα καλό τεχνολογικό δείκτη της υδατικής ανάπτυξης μιας χώρας. Έχει, λοιπόν, ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δούμε τη διεθνή κατάσταση, από πλευράς φραγμάτων που έχουν κατασκευαστεί, εντάσσοντας την Ελλάδα στον περίγυρο των Ευρωπαϊκών και Μεσογειακών χωρών. Στον Πίν. 1 παρουσιάζεται (με βάση στοιχεία του Παραρτήματος V της Έκθεσης της World Commission on Dams, 2000) ο αριθμός των μεγάλων φραγμάτων για 23 Ευρωπαϊκές και Μεσογειακές χώρες που διαθέτουν περισσότερα από 50 μεγάλα φράγματα. Πρώτη είναι η Ισπανία με 1196 φράγματα και ακολουθεί η Τουρκία με 625 φράγματα. Η Γαλλία, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτουν πάνω από 500 φράγματα. Είναι ακόμη χαρακτηριστικό ότι μια μικρή χώρα όπως η Αλβανία διαθέτει 306 φράγματα, ενώ ο αριθμός των φραγμάτων στην Ελλάδα μόλις φτάνει τα 46.

Πίν. 1 Ευρωπαϊκές και Μεσογειακές χώρες με περισσότερα από 50 μεγάλα φράγματα και αντίστοιχος αριθμός φραγμάτων.

Ισπανία	1196	Αυστρία	149
Τουρκία	625	Τσεχία	118
Γαλλία	569	Αλγερία	107
Ιταλία	524	Πορτογαλία	103
Ηνωμένο Βασίλειο	517	Μαρόκο	92
Νορβηγία	335	Ρωσία	91
Γερμανία	311	Τυνησία	72
Αλβανία	306	Γιουγκοσλαβία	69
Ρουμανία	246	Φινλανδία	55
Σουηδία	190	Κύπρος	52
Βουλγαρία	180	Σλοβακία	50
Ελβετία	156	Ελλάδα	46

Πηγή: World Commission on Dams (2000, Annex V)

Παρά τον πλούτο της φυσικής προσφοράς υδατικών πόρων στην Ελλάδα (αφού σε υπερετήσια κλίμακα το σύνολο του φυσικού ρυθμού ανανέωσης των υδατικών πόρων είναι σημαντικό πολλαπλάσιο των αναγκών σε νερό) δημιουργούνται προβλήματα από τη γεωγραφική ανομοιομορφία στην κατανομή των υδατικών πόρων, αλλά και από τη χρονική ανομοιομορφία τόσο στην περίοδο του έτους όσο και υπερετήσια. Έτσι, διάφορες περιοχές εμφανίζονται σήμερα ως ελλειμματικές. Η παρατηρούμενη σημαντική καθυστέρηση στην κατασκευή των αναγκαίων έργων αξιοποίησης

υδατικών πόρων οφείλεται κυρίως στα οικονομικά προβλήματα της χώρας. Σήμερα, που οι ανάγκες σε νερό έχουν αυξηθεί σημαντικά και που οι κακές πρακτικές του παρελθόντος έχουν πια οδηγήσει σε κρίσιμες καταστάσεις, ιδίως στην εκμετάλλευση των υπόγειων υδροφορέων, ευτυχώς, η οικονομική πρόοδος της χώρας επιτρέπει περισσότερο από ποτέ την κατασκευή υδραυλικών αναπτυξιακών έργων. Ο κατάλογος των μελλοντικών έργων είναι αρκετά μακρύς. Ενδεικτικά στον Πίν. 2 καταγράφονται 28 υδροηλεκτρικά έργα που έχουν μελετηθεί και στον Πίν. 3 μερικά από τα πιο επείγοντα έργα αξιοποίησης επιφανειακών νερών που θα επιτρέψουν τη μερική έστω κάλυψη ελλειμμάτων στο υδατικό διαμέρισμα της Θεσσαλίας και θα μετριάσουν τις έντονες πιέσεις που ασκούνται στους υπόγειους υδροφορείς της περιοχής.

Πίν. 2 Μελλοντικά υδροηλεκτρικά έργα που έχουν μελετηθεί.

Ποταμός	Θέση μελλοντικού υδροηλεκτρικού έργου
Νέστος	Τέμενος
Άραχθος	Μετσοβίτικος*, Στενό, Καλαρίτικος, Άγιος Νικόλαος (ή/και Πιστιανά)
Καλαμάς	Μινίνα, Βροσίνα, Σουλόπουλο, Γλύζιανη
Αώος	Άρματα, Βαβούσα, Ελεύθερο, Αγία Βαρβάρα*, Πυρσόγιαννη, Επταχώρι
Αλιάκμονας	Ιλαρίωνας*, Ελάφι, Νεστόριο, Κορομηλιά, Σπήλαιο, Μετόχι, Τρίκωμο
Αχελώος	Μεσοχώρα*, Συκιά*, Τρικεριώτης, Μαρκόπουλο, Βίνιανη, Αυλάκι

* Σε φάση κατασκευής

Πηγές: Θεοδωράκης κ.ά. (2000), Στεφανάκος (2002)

Πίν. 3 Μελλοντικά έργα αξιοποίησης επιφανειακών νερών στη Θεσσαλία (hm³).

Φράγμα-Ταμιευτήρας	Δυνατή μέση ετήσια απόληψη
Σμόκοβο*	144
Γυρτώνη και μικροί ταμιευτήρες Κάρλας	55
Κάρλα	125
Μουζάκι – Πύλη	228
Καλούδα	62
Παλιοδερλί	63
Νεοχώρι	24
Παλαιομονάστηρο	30
Λοιπά μικρά φράγματα Πηνειού	24

* Σε φάση κατασκευής

Πηγή: Λαζαρίδης κ.ά. (1996)

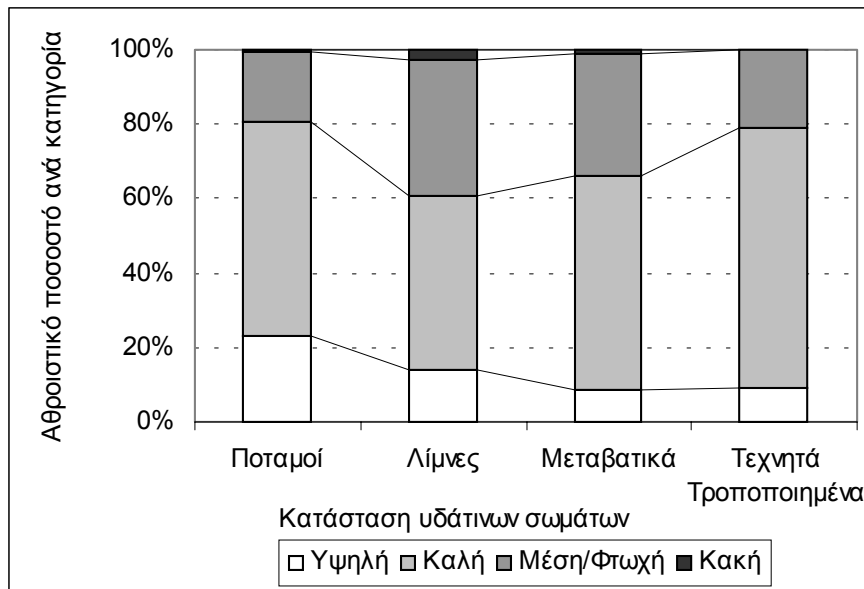
Ο σκεπτικισμός για τα έργα αξιοποίησης των υδατικών πόρων

Βεβαίως δεν μπορεί να αποσιωπηθεί το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχει υπάρξει δημόσια συζήτηση και σκεπτικισμός για τη σκοπιμότητα κατασκευής μεγάλων φραγμάτων, η οποία αποτυπώνεται στην Έκθεση της World Commission on Dams (2000). Η συζήτηση αυτή ανέδειξε και τις αρνητικές πλευρές των φραγμάτων και παράλληλα οδήγησε στην απομείωση αυτών των αρνητικών πλευρών με την εισαγωγή του θεσμού της επιβολής περιβαλλοντικών όρων.

Ο σκεπτικισμός είναι εύλογος σχετικά με την κατασκευή νέων φραγμάτων σε ισχυρές Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Μεγάλη Βρετανία, η Ιταλία και η Ισπανία, αφού οι χώρες αυτές έχουν αναπτύξει ικανοποιητικά τους υδατικούς πόρους τους, τόσο από πλευράς διάθεσης νερού για υδρευτικές και αρδευτικές χρήσεις, όσο και από πλευράς παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης, δικαιολογημένος σε ένα βαθμό είναι και ο σκεπτικισμός που έχει εκφραστεί για την κατασκευή φραγμάτων σε φτωχές χώρες της Αφρικής και της Ασίας, στις οποίες λείπει η εγχώρια τεχνογνωσία για την κατασκευή φραγμάτων και, το κυριότερο, για τη διαχείριση τους στη φάση λειτουργίας, συχνά με αποτέλεσμα να μη λειτουργούν ικανοποιητικά τα έργα.

Όμως η κατάσταση στην Ελλάδα είναι τελείως διαφορετική, αφού αφενός διατίθεται η απαιτούμενη εγχώρια τεχνογνωσία για την κατασκευή και λειτουργία των έργων και αφετέρου, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, οι υδατικοί πόροι της δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη στο βαθμό που θα έπρεπε, ώστε να καλύπτονται οι υδατικές αλλά και οι ενεργειακές ανάγκες της.

Είναι όμως εντυπωσιακό το γεγονός ότι η κατασκευή νέων έργων εγείρει ισχυρές κοινωνικές αντιδράσεις οι οποίες υποστηρίζονται κυρίως από οικολογικές ομάδες και τοπικές κοινωνίες και συχνά συνοδεύονται από μικροπολιτική εκμετάλλευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα έργα εκτροπής του 20% των νερών του Αχελώου στη Θεσσαλία, η εναντίωση στα οποία αποτέλεσε το σημείο αναφοράς και συσπείρωσης οικολογικών και κοινωνικών οργανώσεων αλλά και μεμονωμένων ατόμων. Άλλο πρόσφατο παράδειγμα είναι η εναντίωση στο φράγμα Αποσελέμη που κατασκευάζεται για την ενίσχυση της υδροδότησης του Ηρακλείου και του Αγίου Νικολάου. Βεβαίως, η συχνή έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού για την υδατική αξιοποίηση της χώρας, η δυσλειτουργία του κρατικού μηχανισμού σε συνδυασμό με τη ανάγκη σοβαρής και μακρόχρονης μελετητικής προετοιμασίας, μέχρι να ξεκινήσει η υλοποίηση ενός μεγάλου έργου, το μεγάλο αρχικό κόστος και η δυσκολία χρηματοδότησης τέτοιων έργων, είναι εύλογο να κάνουν τους πολίτες διστακτικούς στον τρόπο που αντιδρούν στα έργα αυτά και ευάλωτους στις ομάδες που εναντιώνονται ισχυρά στην κατασκευή τους. Συνήθως τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται στην εναντίωση στα έργα είναι δανεισμένα από πρότυπα άλλων χωρών, που είτε έχουν ολοκληρώσει την κατασκευή των αναπτυξιακών υδραυλικών έργων τους, είτε έχουν τελειώσει διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες και υδατικές ανάγκες. Έτσι, τα αναπτυξιακά υδραυλικά έργα έχουν ενοχοποιηθεί για πλείστα «δεινά» που επαπειλούν για το περιβάλλον αλλά και τους ίδιους τους υδατικούς πόρους.

Σχ. 1 Οικολογική κατάσταση υδάτινων σωμάτων στην Ελλάδα (με βάση τους Tsouni et al., 2001).

Είναι όμως αυτή η αντικειμενική πραγματικότητα; Όσο και αν είναι δύσκολο να απαντηθεί αυτό το ερώτημα, αφού προϋποθέτει πολλές και επίπονες εργασίες υποδομής, από μετρήσεις και παρατηρήσεις πεδίου μέχρι συστηματικές αναλύσεις, σήμερα υπάρχουν αρκετά δεδομένα ώστε να επιχειρηθεί μια πρώτη απάντηση. Σύμφωνα, λοιπόν, με τα συμπεράσματα πρόσφατης περιβαλλοντικής έρευνας από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Tsouni et al., 2001), που αφορά στα κυριότερα υδάτινα σώματα της χώρας, προκύπτει ότι τα ως σήμερα τροποποιημένα ή τεχνητά υδατικά συστήματα, κυρίως οι τεχνητοί ταμιευτήρες βρίσκονται, από πλευράς ποιότητας νερού και περιβάλλοντος, σε κατάσταση που όχι συναγωνίζεται αλλά ξεπερνά την αντίστοιχη των φυσικών λιμνών (βλ. Σχ. 1). Εξάλλου, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Αιγαίου για τη ΔΕΗ (Θεοδωράκης κ.ά., 2000), «οι τεχνητές λίμνες της ΔΕΗ έχουν εξελιχθεί σε ωραιότατους υδροβιότοπους, διατηρώντας και αυξάνοντας τη βιοποικιλότητα στην περιοχή επίδρασής τους». Σύμφωνα με τους ίδιους ερευνητές οικολόγους, «τα μεγάλα έργα και η τεχνολογία δεν συμβαδίζουν πάντα με την καταστροφή της φύσης, όπως υποστηρίζουν οι κάθε λογής ‘οικολογούντες’, εναντιούμενοι σχεδόν σε κάθε κατασκευή τεχνολογικού έργου που στοχεύει στη βελτίωση της ζωής μας». Κατά συνέπεια, μπορούμε κατηγορηματικά να πούμε ότι τα έργα ανάπτυξης των υδατικών πόρων μας έχουν ως σήμερα συμβάλει θετικά στο περιβάλλον. Και παράλληλα, εξασφαλίζουν το βασικότερο αγαθό, το νερό, συμβάλλουν στην ενεργειακή αυτονομία της χώρας αλλά και έχουν πολλαπλές θετικές επιπτώσεις στην οικονομία και την ανάπτυξη, όπως καταδεικνύουν αρκετά

παραδείγματα μεγάλων ταμιευτήρων. Αναφέρεται ως πλέον χαρακτηριστικό το παράδειγμα του ταμιευτήρα Πλαστήρα: στη δεκαετία του 1950 που ξεκίνησε η κατασκευή αυτού του έργου εκτροπής του Αχελώου (ακριβέστερα, του παραποτάμου του Ταυρωπού) προς τη Θεσσαλία, ξεσήκωσε κοινωνικές αντιδράσεις στην περιοχή, αλλά σήμερα θεωρείται ακόμη και από τους πιο ακραίους υποστηρικτές του περιβάλλοντος, ως έργο φιλικό προς το περιβάλλον, ως ο κύριος υδατικός πόρος του Νομού Καρδίτσας, αλλά και το στολίδι του και ο κύριος μοχλός ανάπτυξης του Νομού, λόγω του αξιόλογου τουριστικού ρεύματος που έχει προκαλέσει.

Τα έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων και η Οδηγία-Πλαίσιο για το νερό

Όπως προαναφέρθηκε, η βαρύτητα στην περιβαλλοντική διάσταση του νερού, που είναι διάχυτη στο σύνολο της Οδηγίας για το νερό, είναι δυνατό να οδηγήσει σε παρερμηνείες και υπεραπλουστεύσεις, προκαλώντας έτσι ένα σημαντικό πρόσθετο εμπόδιο στην υδατική ανάπτυξη της χώρας. Όμως, θα πρέπει παρατηρήσουμε ότι η Οδηγία δεν αντίκειται στην κατασκευή νέων έργων, με τον αυτονόητο, πλέον, όρο ότι θα τηρηθούν οι προϋποθέσεις της αειφορίας στην ανάπτυξη και του μετριασμού των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 7 του άρθρου 4 αποσαφηνίζει ότι τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την Οδηγία στην περίπτωση νέων τροποποιήσεων των φυσικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών συστημάτων και νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης, έστω και αν αυτές οδηγούν σε αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης ή καλού οικολογικού δυναμικού ή ακόμη και σε υποβάθμιση από την άριστη στην καλή κατάσταση του υδατικού συστήματος. Παράλληλα, η Οδηγία θέτει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για να είναι αποδεκτές οι τροποποιήσεις αυτές και συγκεκριμένα:

- (α) να λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·
- (β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών να εκτίθεται ειδικά στο Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού·
- (γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές να υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και να υπάρχουν σοβαρά οφέλη για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη· και
- (δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδατικών συστημάτων να μη μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

Είναι αυτονόητο ότι για κάθε νέο αναπτυξιακό έργο για το νερό που προγραμματίζεται, θα πρέπει να αποδεικνύεται με σοβαρές μελέτες ότι συντρέχουν οι πιο πάνω προϋποθέσεις.

Συμπεράσματα και συζήτηση

Συμπερασματικά, η Οδηγία για το νερό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντίκειται στην κατασκευή νέων έργων ανάπτυξης των υδατικών πόρων. Ωστόσο, η απόφαση για την κατασκευή θα πρέπει να τεκμηριώνεται με σοβαρές μελέτες. Αυτό δεν νομίζουμε ότι αποτελεί κατ' ανάγκη ένα πρόσθετο γραφειοκρατικό εμπόδιο. Κανείς δεν μπορεί να διαφωνήσει ότι οι προϋποθέσεις που θέτει η Οδηγία είναι σωστές και προφυλάσσουν δυσάρεστες μελλοντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικότερα, η απαίτηση για την ένταξη των νέων έργων στο Σχέδιο Διαχείρισης της Λεκάνης Απορροής Ποταμού προφυλάσσει από την κατασκευή αποσπασματικών έργων χωρίς κεντρικό σχεδιασμό.

Αυτό το τελευταίο σημείο θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερω, δεδομένου ότι σήμερα, η παγκοσμιοποίηση και η ιδιωτικοποίηση σε θέματα νερού και ενέργειας δημιουργεί επιπρόσθετους κινδύνους. Σε διεθνές επίπεδο ήδη υπάρχουν σοβαρές αρνητικές εμπειρίες από τις ιδιωτικοποιήσεις στον τομέα του νερού. (Για το φιάσκο με τις ιδιωτικοποιήσεις των υδροδοτήσεων στην Αργεντινή και άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής βλ. http://www.zmag.org/content/GlobalEconomics/hart_palast_globalization.cfm). Σε ότι αφορά στη χώρα μας, διαφαίνεται ήδη σοβαρός κίνδυνος γύρω από την εμπλοκή ιδιωτικών επιχειρήσεων στα μικρά, κυρίως, έργα υδροηλεκτρικής αξιοποίησης. Η ως τώρα διαδικασία προώθησης μικρών υδροηλεκτρικών έργων δεν έχει συνδυαστεί με κεντρικό σχεδιασμό. Αν αυτό συνεχιστεί στο μέλλον, τα πολλά μικρά υδροηλεκτρικά έργα που πιθανόν να

κατασκευαστούν είναι ενδεχόμενο ότι θα προκαλέσουν πολύ μεγαλύτερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αλλά και θα είναι λιγότερο αποδοτικά από τα λιγότερα αλλά μεγαλύτερης κλίμακας αναπτυξιακά έργα πολλαπλού σκοπού. Κατά συνέπεια, η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν θα πρέπει να αξιοποιείται άκριτα και αποσπασματικά, χωρίς να υπάρχει ο κατάλληλα στελεχωμένος δημόσιος επιστημονικός φορέας που θα εξετάζει αν ένα πράγματι αποδοτικό οικονομικά έργο, δημιουργεί τετελεσμένα σε ένα σημαντικό και σύνθετο υδροσύστημα, που με ένα συνολικότερο σχεδιασμό πιθανόν θα μπορούσε να αξιοποιηθεί με βέλτιστο τρόπο.

Καταλήγοντας, η Οδηγία-Πλαίσιο για τα νερά όχι μόνο δεν αποτελεί άλλη μια αφορμή και δικαιολογία για επιφυλακτική αντιμετώπιση των σημαντικών έργων υδατικής ανάπτυξης, αλλά είναι μια ευκαιρία για την αναμόρφωση και τον εξορθολογισμό της αναπτυξιακής πορείας της χώρας στον τομέα του νερού. Σε αυτό το πλαίσιο, μερικά κομβικά σημεία είναι τα ακόλουθα:

- Ανάδειξη της θετικής περιβαλλοντικής διάστασης των τροποποιημένων υδατικών συστημάτων.
- Κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός (σε επίπεδο χώρας και υδατικού διαμερίσματος) με τήρηση των αρχών της αειφορίας και του μετριασμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Πάντως πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα, ότι ο απαραίτητος κεντρικός σχεδιασμός, ο οποίος επιτυγχάνεται με την ετοιμασία σχεδίων διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμού, όπως προβλέπει η Οδηγία, δεν θα πρέπει να αναστείλει επείγουσες ανάγκες αξιοποίησης του υδατικού πλούτου της χώρας.
- Ουσιαστικότερα αναπτυξιακά κίνητρα στις τοπικές κοινωνίες που συμβάλλουν με τον τοπικό πλούτο τους στην εθνική οικονομία και κίνητρα συγκράτησης του πληθυσμού.
- Ενσωμάτωση στο κόστος των έργων της υδατικής αξιοποίησης των δυο πιο πάνω παραμέτρων.
- Ένταξη της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σε κεντρικό στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των υδατικών πόρων. Η συμμετοχή των ιδιωτικών κεφαλαίων σε υλοποίηση σημαντικών υποδομών με τεράστιο κόστος, προϋποθέτει βέβαια επενδυτικά κίνητρα. Ο αξιόλογος ορεινός πλούτος του ελληνικού χώρου και η στροφή τα τελευταία χρόνια στον ορεινό τουρισμό αποτελούν ευκαιρία συνδυασμένης κινητοποίησης των ιδιωτικών και δημόσιων κεφαλαίων και των τοπικών κοινωνιών για από κοινού δράσεις αξιοποίησης του υδροδυναμικού και του ορεινού πλούτου, με πολλαπλά οφέλη για την εθνική οικονομία και την απαραίτητη τόνωση της ορεινής και ημιορεινής υπαίθρου της χώρας.

Αναφορές

- European Parliament and Council of the European Union, Directive 2000/60/EC establishing a framework for Community action in the field of water policy, *Official Journal of the European Communities*, L 327, 72 pp., 2000.
- Tsoumi, A., N. Zervos, K. Hadjibiros, and A. Andreadakis, A database for freshwater ecological status in Greece, EurAqua 8th Scientific and Technical Review, Helsinki, 2001.
- World Commission on Dams, *Dams and Development: A New Framework for Decision-Making*, 2000.
- Θεοδωράκης, Μ., Ν. Σ. Μάργαρης και Η. Καϊνάδας, Υγροβιότοποι της ΔΕΗ, Καστανιώτης, Αθήνα, 2000.
- Λαζαρίδης, Α., Γ. Καλαούζης, Δ. Κουτσογιάννης, και Π. Μαρίνος, Βασικά τεχνικά και οικονομικά μεγέθη σχετικά με τη διαχείριση των υδατικών πόρων στη Θεσσαλία, *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Διαχείριση Υδατικών Πόρων*, Λάρισα, Οκτώβριος 1996, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 1996.
- Στεφανάκος, Ι. Το Υδροδυναμικό της Ελλάδας. Προοπτικές για παραπέρα ανάπτυξη και αξιοποίηση στην παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας, Επιστημονικό συνέδριο Ενέργεια 2002, ΕΜΠ, Χαλκίδα, 2002.